дом ст. 29 ЦК Чехії). Крім того, пропонується чітко встановити, з якого віку, за яких обставин та (або) умов особа має право змінити стать).
- заборона євгеніки, народження генетично ідентичних людей, трансформації генів, крім лікування генетичних захворювань(-за прикладом ст. 164 ФЦК).
- забезпечення цивільно-правового захисту права на персональні дані та посилення права на приватність.
- об'єктивація «цифрових прав» особи(пропонується розвинути положення про «цифрові права» особи як різновиду ОНП, що створюють можливість реалізації інтересів у сфері діджиталізації).[2]

Також я б хотіла звернути увагу на такі пункти як :
- можлива легалізація евтаназії та асистованого самогубства(пропонується переглянути питання щодо можливості легалізації пасивної евтаназії та асистованого самогубства з урахуванням практики ЄСПЛЗ з паралельним внесенням відповідних змін до Кримінального кодексу України).
- об'єктивація репродуктивних прав фізичної особи.
- визначення порядку дослідження генетичних характеристик фізичної особи.

Науковий керівник: Булеца Сібілла Богданівна, доктор юридичних наук

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИПТОВАЛЮТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Логойда В.М.,
аспірант кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський Національний Університет»

Початком нового рівня європейської інтеграції України справедливо вважати не укладення у 2014 році Угоди про асоціацію між Украї-

[2] КОВАЛЬСКИЙ В.С.. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. URL: https://yurincom.com/legal_news/new_legislation/kontseptsiia-onovlenniatsyvilnoho-kodeksu-ukrainy/, (дата звернення 05.05.2021 року)

ною, з однієї сторони, та ЄС, ЄСАЕ і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а червень 2010 року, коли була підписана Угода про вільну торгівлю між Україною та державами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)[1]. Наразі до неї входять Республіка Ісландія, Князівство Ліхтенштейн, Королівство Норвегія та Швейцарська Конфедерація, тобто країни, які в силу політичних міркувань залишилися за межами Європейського Союзу, однак є невід'ємною частиною європейської економіки і користуються перевагами спільного ринку ЄС. Враховуючи тісні економічні зв'язки вказаних країн з ЄС та Україною, рівень їх технологічного та економічного розвитку, цікавим (з точки зору врахування їх досвіду, особливо в контексті розгляду парламентом України законопроекту «Про віртуальні активи») є вивчення нормативної та адміністративної практики регулювання відносин у сфері використання такого інноваційного явища як криптовалюта, особливо з точки зору визначення місця цього правового феномену в системі об'єктів цивільних прав.

Правильне розуміння місця криптоактивів в системі об'єктів цивільних прав у країнах ЄАВТ супроводжується поступовим сприйняттям їх внутрішньої класифікації, залежно від їх призначення.

Так, Управління нагляду за фінансовим ринком Швейцарської Конфедерації (FINMA) у опублікованих 16.02.2018 «Настановах щодо запитів стосовно регулювання публічного розміщення монет (ICO)»[2] вказує, що застосування до токен-активів тих чи інших регуляторних приписів залежить від їх економічних функцій та мети використання, що заявляється організатором ICO. Ключовими факторами при цьому, крім заявленої мети використання, є природа токену, його призначення для торгових чи платіжних операцій. З огляду на відсутність загальновизнаної термінології для класифікації токен-активів як у Швейцарії, так і у загальносвітовому масштабі, FINMA запропонувало власну тимчасову класифікацію криптоактивів, з поділом їх на три основні групи, не виключаючи можливості виникнення у майбутньому гібрідних форм, що поєднують риси кількох нижчевказаних груп. Отже, згідно вказаної класифікації криптоактиви поділяються на:

– платіжні токени, які власне і є криптовалютою – це токени, які виконують або призначені для виконання у майбутньому функції засобу платежу при придбанні товарів, робіт, послуг у певних

[1] Угоду ратифіковано Законом України №4091-IV від 07.12.2011, набрала чинності з 01.06.2012 (прим. авт.).

[2] https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung

системах, хоча і не є визнаними державою в якості загальнообов'язкового засобу для виконання цивільних та фінансових зобов'язань фізичних та юридичних осіб. Такі токени не мають додаткового призначення чи посилання на інші проекти розвитку. Відтак, з огляду на їх фінансову сутність, до них повною мірою застосовується фінансове та банківське законодавство, в тому числі і законодавство про протидію відмиванню коштів, отриманих протиправним шляхом, та фінансуванню тероризму чи розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема, FINMA наголошує на необхідності для осіб, що надають послуги фінансового посередництва при роботі з криптовалютою, забезпечувати ідентифікацію клієнтів та встановлення бенефіціарних власників юридичних осіб[3].

FINMA визнає, що на сьогодні не існує жодних систем на національному чи міжнародному рівні, які б дозволяли надійно переказувати ідентифікаційні дані особи при платежах з використанням блокчейн-технології. Але, на думку Управління, це не повинно призводити до винятків у дії Федерального Закону «Про боротьбу з відмиванням коштів» (ALMA), оскільки це створювало би неприйнятні ризики для фінансової і правоохоронної системи держави. Тому Управління зобов'язує всі види фінансових посередників (криптообмінники, криптобіржі, інші трейдингові платформи тощо) застосовувати звичайні практики фінансового моніторингу. З цього випливає ще одне цікаве регуляторне обмеження: FINMA дозволяє перекази криптовалют або їх обмін на інші криптовалюти чи фіатні гроші лише в межах системи фінансового посередника (між різними його клієнтами) або на зовнішній електронний гаманець особистого клієнта такого фінансового посередника, тобто лише на користь ідентифікованих осіб. При цьому ідентифікацію клієнта / його бенефіціарного власника належить робити з використанням доступних технічних засобів (позаяк анонімний характер платіжних блокчейн-технологій не сприяє цьому).

Таким чином, платіжні токени (криптовалюти) по суті прирівняні за своїм статусом до іноземної валюти – з одного боку, визнається їх платіжний характер в певних системах і можливість обмінних операцій з ними, з іншого – вони не є обов'язковими для приймання нарівні з національними фіатними грошима. Водночас, FINMA не розглядає такі токени, як криптовалюта, в якості цінних паперів, а отже не бачить підстав для застосування до них відповідного законодавства.

[3] https://www.finma.ch/en/news/2019/08/20190826-mm-kryptogwg/

– utility-токени – це токени, що надають цифровий доступ до програми або послуги на базі платформ, що використовують технологію розподіленого реєстру (блокчейн). Якщо метою такого доступу є лише використання певної програми або послуги, такий криптоактив буде розглядатися в якості товару і не підлягатиме фінансовому регулюванню (однак може бути визнаний товарним біржовим активом, залежно від обставин). Якщо ж цей токен буде хоча б частково призначений для інвестиційних операцій, його можуть визнати в якості цінного паперу або деривативу, з відповідним поширенням на нього Федеральних Законів «Про фондову біржу», «Про посередницькі цінні папери» тощо.
– нарешті, токенізовані активи – це токени, що опосередковують боргові зобов'язання, власний капітал емітента, фізичні активи. Вони, по суті є цифровим аналогом боргових або пайових цінних паперів, деривативів тощо, залежно від типу активів, які ними забезпечуються. Такого роду криптоактиви повністю попадають під регулювання ринку цінних паперів.

Як вже було зазначено, технологічний розвиток та постійні інновації можуть викликати до життя гібридні форми криптоактивів, тож, на думку FINMA, оцінку їх правовій природі варто давати у кожному випадку окремо, з урахуванням всіх суттєвих технічних та економічних аспектів того чи іншого криптоінструменту.

Дещо інша ситуація у Ліхтенштейні. Князівство, чия площа становить всього 160 км^2, а населення трохи більше за 38,5 тис. осіб, вважається одним з оффшорних фінансових центрів Європи і світу, з найвищим у світі ВВП (ПКС) на душу населення, і є місцем реєстрації понад 73 тис. міжнародних компаній, в тому числі і тих, що працюють в галузі криптоіндустрії. Наприклад, одна з потужних криптобірж Bittrex наприкінці жовтня 2019 року змінила місце своєї реєстрації з Республіки Мальта на Князівство Ліхтенштейн.

Це стало наслідком прийняття Ландтагом (парламентом) князівства у травні 2019 року досить прогресивного Закону «Про токени та постачальників довірчих послуг»[1], що набрав чинності з 01.01.2020. Тобто князівство, що вже 100 років знаходиться у відносинах асоціації з Швейцарською Конфедерацією, в т. ч. користується її представництвом на міжнародній арені, валютою, військовим захистом тощо, в

[1] https://www.regierung.li/files/attachments/BuA-TVTG-18042019-CLEAN-636942017742518511.pdf?t=637567595511984248

цілому погоджуючись з підходами Конфедерації щодо правового регулювання криптовалюти, обрало свій шлях у даному питанні і ухвалило окремий профільний закон.

Додана до закону доповідь Уряду князівства (аналог української пояснювальної записки, яка подається при реєстрації законопроекту в секретаріаті парламенту) пояснює різницю між грошима, як формою активу, яку визнає широка група людей, та валютою, як фіатними грошима, платіжним засобом, обов'язковим для приймання всіма фізичними та юридичними особами в рахунок виконання будь-яких публічних та приватних зобов'язань. Втім, відзначається, що як і сучасні фіатні гроші, криптовалюта не забезпечена жодними реальними активами (наприклад, золотом) і може виконувати функцію збереження вартості лише завдяки обмеженню емісії розробником криптоактиву, так само, як контроль за розміром грошової маси щодо фіатних грошей здійснюють центральні банки. У зв'язку з цим доповідь кваліфікує криптовалюту, зокрема такий її вид, як біткоїн, як «приватні гроші», що відповідає правовому підходу, прийнятому у Федеративній Республіці Німеччина, і дещо відрізняється від позиції Швейцарії.

У доповіді також дається досить детальна характеристика термінології, зокрема «віртуальна валюта», «криптовалюта», «криптогроші» тощо. На думку уряду князівства, терміни з використанням складових «віртуальний» або «крипто» не надто підходять для правильного опису даного правового феномену з причин потреби дотримання технологічної нейтральності, тому пріоритет віддається іншому терміну – «платіжний токен». При цьому платіжний токен визначається законом як *«токен, який приймається для виконання грошового зобов'язання і таким чином функціонально замінює у цьому відношенні законний платіжний засіб»* (ст. 2 "d").

Ліхтенштейн, як і швейцарський регулятор FINMA, класифікує криптоактиви як платіжні інструменти, utility-токени та токенізовані фондові цінності і також наполягає на необхідності застосування до різних видів криптоактивів законодавства щодо регулювання грошового обігу, обігу цінних паперів та товарних біржових активів відповідно.

Відмінним щодо інших країн ЄАВТ є правове регулювання криптовалюти в Норвегії. Як і у Швейцарії, тут наразі немає окремого профільного законодавства, яке б регулювало правовий статус та обіг криптовалют, тобто використовується комплекс фінансового законодавства, включно з законодавством щодо протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, законодавства про цінні папери,

біржову торгівлю тощо. Як наслідок, відсутнє будь-яке нормативне визначення криптовалюти, а підхід до визначення її правової природи формулюється на рівні адміністративної практики Податкової Адміністрації, Служби Фінансового Нагляду і інших регуляторів.

З початком активного розвитку крипторинку в цій країні податковий орган, за відсутності профільного законодавства, був змушений прокоментувати порядок оподаткування операцій з криптовалютою, що неможливо зробити без висловлення думки про те, до якого з об'єктів цивільних прав слід віднести даний тип активів. Тож, ще у грудні 2013 року голова Податкової Адміністрації Норвегії Ганс Крістіан Хольте заявив в інтерв'ю агентству Блумберг, що на думку Уряду Королівства криптовалюта «не підпадає під стандартне визначення грошей чи валюти»[1], тому повинна класифікуватися як біржовий інструмент (актив, товар). Відповідно операції з нею стали оподатковувати податком на приріст капіталу і ПДВ. Щоправда, після відомого рішення Суду Справедливості Європейського Союзу від 22.10.2015 р. у справі №C-264/14 «Skatteverket vs David Hedqvist» Норвегія, яка користується перевагами спільного ринку Союзу, уніфікувала свій підхід з регулюванням ЄС і у лютому 2017 року звільнила операції з криптовалютою від ПДВ, що є знову ж таки певним визнанням фінансової, а не товарної природи криптовалюти.

Служба Фінансового Нагляду також вимагає від всіх типів фінансових посередників (криптообмінників, які здійснюють обмін криптовалют на фіатні гроші, провайдерів кастодіальних послуг, трейдингові платформи тощо) проходити реєстрацію в якості суб'єктів ринку фінансових послуг та виконувати вимоги законодавства про фінансовий моніторинг[2], що певним чином свідчить про поступовий дрейф правозастосування до визнання платіжних функцій криптовалюти. За визначенням цього ж регулятора віртуальна валюта розуміється як:

«(...) Цифровий вираз вартості, який не видається центральним банком або державним органом, який не обов'язково пов'язаний з офіційною валютою і який не має юридичного статусу як валюта чи гроші, але який приймається як платіжні засоби, які можуть бути передані, збережені або продані в електронному вигляді».[3]

Тож, офіційна позиція ані Податкової Адміністрації, ані Служби Фі-

[1] https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-12-12/bitcoins-fail-real-money-test-in-scandinavia-s-wealthiest-nation

[2] https://www.finanstilsynet.no/konsesjon/virtuelle-valutatjenester/

[3] там само.

нансового Нагляду, ані Банку Норвегії наразі не змінилася (криптовалюта не є грошима, а є біржовим активом) і може бути скоригована хіба під впливом майбутнього нормативного врегулювання статусу криптовалюти Європейським Союзом[4], з огляду на важливий характер участі у спільному ринку ЄС для економіки Королівства, для чого уніфікація правових систем має принципове значення.

Проте досвід практичного використання криптовалюти в платіжних цілях поширюється і реагувати на цю ситуацію цивільно-правовими засобами владі Норвегії все одно доведеться рано чи пізно. Так, з жовтня 2018 року в Норвегії, в приватному місті Ліберстад триває експертимент по використанню криптовалюти в якості альтернативного засобу грошового обігу[5]. За умовами експерименту розташоване за південному заході столиці Норвегії Осло приватне містечко Ліберстад заборонило на своїй території всі види готівки і дозволило криптовалюту City Coin, розроблену на власній блокчейн-платформі, як єдиний засіб обміну і платежу для сплати комунальних послуг, виплати заробітної плати, фінансування інших видів витрат. Для зручності на спеціальній біржі City Coin можна обміняти на ряд інших видів криптовалют та фіатних валют. Зрозуміло, що за таких умов заперечення грошової природи криптовалюти не відповідатиме суті правовідносин.

Зрештою в останньому члені ЄАВТ - Ісландії обіг криптовалют до березня 2017 року піддавався суттєвим обмеженням на підставі Закону про обмін іноземної валюти №87/1992, які стали особливо суворими під час відомої банківської кризи 2008 року. Проте, з цього в тому числі випливало, що Центральний банк Ісландії заперечував правовий статус криптовалюти як товарів чи послуг, оскільки останні якраз не підпадали під дію вказаного закону[6]. Однак під тиском поширення використання криптоактивів громадянами та бізнесом країни регулятор був змушений послабити обмеження, остаточне скасування яких відбулося у липні 2019 року, коли Управління по фінансовому ринку Ісландії дозволило обіг криптовалюти в межах своєї юрисдикції і почало видавати ліцензії суб'єктам ринку фінансових послуг.

Як і у Норвегії та Швейцарії, специфічне нормативне регулювання обігу криптовалюти у Ісландії відсутнє, в результаті чого після дозво-

[4] EU Commission press release 24.09.2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1684

[5] Смаль Валерий. В норвежском Либерстаде создаётся криптомир. URL: https://happycoin.club/v-norvezhskom-liberstade-sozdaetsya-kriptomir/

[6] https://www.mbl.is/vidskipti/frettir/2013/12/19/hoftin_stodva_vidskipti_med_bitcoin/

лу на обіг криптовалют у країні оператори ринку підлаштували свою відповідну діяльність під регулювання, аналогічне правовому регулюванню електронних грошей, що наразі підтримується фінансовими регуляторами за принципом «мовчазної згоди».

Цей «фінансовий», а не товарний статус криптовалюти в Ісландії додатково підтверджується тим, що, як і у інших країнах ЄАВТ, фінансове посередництво в операціях з криптовалютами потребує реєстрації суб'єктів надання фінансових послуг відповідно до Закону про боротьбу з відмиванням коштів, що прийнятий з урахуванням положень Директиви Європарламенту та Ради ЄС №2015/849 від 20.05.2015 про запобігання використання фінансової системи для цілей відмивання коштів чи фінансування тероризму.

Таким чином, можна зробити висновки, що правовий статус криптовалют в країнах Європейської асоціації вільної торгівлі врегульований неоднорідно і до певної міри недостатньо, як з точки зору наявності (у Ліхтенштейні) чи відсутності (у Швейцарії, Ісландії та Норвегії) окремого профільного законодавства, так і щодо погляду на правову природу вказаного інструменту. Якщо в Швейцарії платіжні токени прирівняні до іноземної валюти (з певними обмеженнями щодо можливості вчинення платіжних операцій з ними, пов'язаними з вимогами фінансового моніторингу), в Ліхтенштейні їх вважають приватними грошима (по аналогії з ФРН), в Ісландії де-факто прирівняли до електронних грошей, то у Норвегії криптовалюта радше має статус біржових активів і ще не визнана повноцінним платіжним засобом. Майбутнє врегулювання правового статусу криптовалют у цих країнах вірогідно буде синхронізовано і уніфіковано з таким врегулюванням країнами ЄС, як найбільшого і найважливішого торгового партнеру ЄАВТ.

СПІРНІ ПИТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Маркулинець А.А.,
аспірант кафедри цивільного права та процесу

З кожним днем кількість компаній та людей, які займаються електронною комерцією, збільшується внаслідок значних переваг, що надаються цією торгівлею для споживачів, підприємців та суспільства. Досягнення конфіденційності та безпеки всіх партнерів електронної